

Posudek na disertační práci Michaely Raisové „Mezi řečí. Různé pohledy na pedagogiku přednesu (a hlasu) v českém a britském kontextu na základě vlastní zkušenosti“

Alice Koubová

Disertační práce Michaely Raisové „Mezi řečí. Různé pohledy na pedagogiku přednesu (a hlasu) v českém a britském kontextu na základě vlastní zkušenosti“ je komplexní výzkumnou prací na téma výuky hlasu, výchovy k řeči a přednesu do té míry a v těch perspektivách, v jakých se s těmito disciplínami Michaela Raisová sama osobně setkala. Autorka shrnuje nejprve svou zkušenost s hlasovou výukou a výchovou k řeči v rámci Katedry autorského herectví a pedagogiky, dále pak shrnuje své zkušenosti ze semestrálního pobytu na Regent`s University a dvoutýdenní stáže s Nadine George, pokračuje analýzou vlastní pedagogické praxe v rámci KATAP i mimo tuto katedru a nakonec uvádí i mohutný výzkumný materiál ve formě rozhovorů se zástupci zmíněných škol, pracovní materiály z osobní pedagogické praxe ve Švandově divadle a na KATAP a zpětnou vazbu vlastních studentů a studentek. Celá práce je doplněna překladem vybraných částí knihy Patsy Rodenburg *The Actor Speaks*, která představuje mimo jiné oporu pro výuku na Regent`s University.

M. Raisová touto cestou mapuje téma výchovy k řeči z perspektivy vlastní zkušenosti skutečně zcela vyčerpávajícím a komplexním způsobem. Uvádí sedm principů ve výuce k hlasu (které jsou v kontextu KATAP nicméně poměrně známé z jiných disciplín). V rámci analýzy výukových postupů se snaží o komparaci, a vzájemné osvětlování různých přístupů, v rámci rozhovorů klade obdobné, případně doplňující otázky tak, že vytváří ucelený obraz o svém tématu a díky zpětné vazbě ze strany těch, kteří výchovu k řeči založenou na psychosomatických východiscích zažívají, nabízí i určité zhodnocení kvality daného přístupu. Práce tak vytváří vysoce plastický obraz zvoleného tématu, drží se kvalitativních metod, aniž by se propadla do pouhého popisu subjektivního prožívání a vykazuje díky mnohosti přístupů i přesvědčivost a robustnost. Ze všech těchto důvodů považuji disertační práci Michaely Raisové za bezesporu kvalitní disertační práci, která splňuje požadavky na tento typ vědeckého výstupu.

Přesto bych však ráda v následující části shrnula tematické okruhy, které je v rámci obhajoby možné otevřít diskuzi:

1. Autorka prezentuje nejprve specifika psychosomatického přístupu k výchově k hlasu, řeči a přednesu z jedné katedry, totiž KATAP. Tu zároveň charakterizuje na několika místech jako „katedru Ivana Vyskočila“, „jeho“ katedru (str. 49) apod. Z rozhovorů se ale dozvídáme, kolika dalšími lidmi byli jednotlivé pedagožky hlasu, které na KATAP působily a působí, v průběhu let ovlivněny, odkud čerpaly, jak moc již byly na práci v rámci KATAP připraveny odjinud. Nemělo by z tohoto důvodu větší smysl definovat psychosomaticky vedenou výuku hlasu pomocí jejích vlastních charakteristik než přivlastňovacího „tak to máme u nás“, či „jak to určil profesor Vyskočil“? Nevytváří to v zásadě zbytečné vydělení, které sugeruje, že daná výchova k hlasu vznikla jakoby přímo na KATAPu bez vlivů mimo tuto katedru? Můj dojem se zesílil, když se na několika místech objevují narážky na zcela jiný přístup k výuce hlasu na jiných katedrách DAMU. Když paní Válková ve vzpomínkách Ivany Vostárkové představila tuto pedagožku jako odstrašující případ, *protože učí hlas na jiné katedře*, či když „nabízela svoji estetiku jako jedinou možnou“ (str. 176), vytvořilo to ve mně dojem nepotřebného vymezování se. Jak se toto pojí s tím, že KATAP sám sebe definuje jako prostor *hravosti, otevřenosti, hledání vztahu* a „bytí s“?

2. Co mi v disertaci trochu chybělo, byla analýza ve smyslu kritického zhodnocení toho, co M. Raisová zažila. Disertace nabízí spíše jakousi zapsanou mapu, nežli zvážení různých možností a jejich skutečné porovnání. Příkladem je třeba relativizace vlastního názoru na brainwashing v rámci dvoutýdenního kurzu vedeného Nadine George. Popis principů obviňování, znejišťování a manipulace, které Míša Raisová podstoupila, vyvažuje překvapivě úvahami o tom, že pro někoho něco z Georgeové výuky může být přínosné. Jiným příkladem je absence kritiky vůči KATAPu. Drobné kritické komentáře se objevují v rámci jednotlivých interview pedagogů vůči jiným pedagogům, ale autorka sama se k žádné kritické analýze nerozhoduje. Jako čtenářka jsem bojovala s dojmem neproblematizované loajality, která kontrastuje s tím, že člověk na KATAP by měl růst do individuálního postoje, autorství, osobní odhodlanosti neopakovat to, co říkají autority apod.
3. Když M. Raisová mluví o kontextu a zdrojích myšlení katedry, nejde bohužel moc často do velké hloubky. Zmínka o Nediivadle Ivana Vyskočila je na jeden odstavec (str. 49), odkazy k Brechtovi rovněž (str. 49), odkaz ke Stanislavskému jen pomocí reference, druhá divadelní reforma je zmíněna jako slovo, herní princip pomocí jedné reference na Huizingu. Pojem komunikace není vysvětlen, jen použit v poměrně prvoplánovém významu slova. Rovněž v seznamu literatury je 80 procent zdrojů od členů katedry. Opět to budí dojem, že v rámci katedry, resp. v osobě Ivana Vyskočila „to“ celé jaksi vzniklo a je to hodně jiné než vše okolo. Problém je, že takto se situace jeví, když se minimalizuje rozbor celkového kontextu.
4. Autorka mluví o potřebě osvobodit hlas ke spontaneitě bez ohledu na kulturní původ (např. s odkazem na Brooka na str. 64 ale i jinde), ale svůj zážitek z Británie, kdy to, co jí přišlo patetické, ostatním přišlo normální, hodnotí jako kulturní rozdíl. Je možné dosáhnout pravdivosti a čistoty osvobozením se od kultury? Jsme hlasově čistší, když se zbavíme kultury?
5. Ivan Vyskočil mluví o tom, že hlas a řeč je odrazem individuality člověka, jeho identity. M. Raisová tvrdí, že v Británii získala novou identitu, protože měla jiný hlas (str.71). Změnila tedy identitu, když začala mluvit jiným jazykem? A individualitu také? A kým tedy je jako osoba? Určuje její osobu zvolený jazyk, tedy v zásadě kulturní vrstva, kterou přejala učením?
6. Str. 81: KATAP pomáhá studentovi studovat sebe sama, díky Regent`s se student učí něčemu, co může použít. První vede podle M. Raisové k autorské osobnosti, druhá k profesionálnímu herectví. Není tato dualita opět zjednodušující? Nestáváme se sebou samými třeba i tak, že se učíme nové věci, že nabýváme různých dovedností, že se zvětšuje náš potenciál možného chování, že umíme udělat kompromis a spolupracovat s jinými lidmi, zapojit se do nápadů druhých, kooperovat? V čem spočívá myšlenka potřeby zbavovat se nánosů jako cesty k sobě? Co z nás, z naší identity, zbyde bez učení, bez zvědavosti po něčem, co nejsme my sami, beze vztahů s vnějškem, bez touhy se vyznat ve světě, který je nám cizí, bez chuti používat nástroje?

Všechny tyto otázky neumenšují můj názor, že předložená práce splňuje náležitě podmínky pro udělení titulu Ph.D.

Alice Koubová
16.8.2020